

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Досліджується сучасний стан державного регулювання малого підприємництва в Україні. Охарактеризовано трактування змісту, критерії визначення суб'єктів мікропідприємництва, малого і середнього підприємництва. Розглядаються види державної підтримки малого і середнього підприємництва, особливості застосування ними спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Визначаються завдання подальшого вдосконалення державного регулювання малого підприємництва в сучасних умовах.

Ключові слова: єдиний податок, мале підприємництво, мікропідприємництво, середнє підприємництво, спрощена система оподаткування, обліку та звітності.

I. Shyndyrovskiy, K. Nedilka

GOVERNMENT CONTROL OF SMALL-SCALE ENTERPRISES

The current state of the government control of small-scale enterprises in Ukraine is investigated. The interpretation of contents, criteria for determining the agents of micro-, small- and medium-sized enterprises are characterized. The types of state support of small-scale and medium-sized enterprises, peculiarities of applying a simplified system of taxation, accounting and reporting are considered. The tasks for further improvement of state control of small-scale enterprises under modern conditions are determined.

Keywords: uniform tax, small-scale enterprise, micro-scale enterprise, medium-sized enterprise, simplified system of taxation, accounting and reporting.

Вступ. Перехід до ринкової системи господарювання тісно пов'язаний з виникненням і поширенням самостійної, ініціативної діяльності суб'єктів економічних відносин, спрямованої на виробництво продукції, заняття торгівлею, надання різноманітних послуг з метою одержання прибутку. Як свідчить світовий досвід, саме підприємницький сектор є надійною основою, головним структуроутворювальним елементом конкурентно-ринкового середовища, важливою рушійною силою розвитку економічної системи.

Одним із перспективних напрямів створення конкурентно-ринкового середовища в Україні є розвиток малого підприємництва. Малий бізнес здатен в умовах економічних перетворень в країні при мінімальному рівні державної підтримки створювати нові робочі місця, зменшуючи соціальну напругу в суспільстві; забезпечувати досить вагому частку бюджетних надходжень у вигляді податків, розробляти та впроваджувати нові зразки продукції та послуг.

Сьогодні цілком очевидно, що успіх ринкових перетворень значною мірою визначатиметься тим, як вдасться реалізувати потенціал малого підприємництва, цього динамічного і мобільного сектору економіки. Ефективне функціонування цього сектора економіки в сучасних економічних умовах неможливе без якісного державного регулювання, організації діяльності з врахуванням світового досвіду та регіональних особливостей здійснення господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній літературі накопичено значний досвід вивчення та аналізу малого підприємництва. В останні роки основна увага була зосереджена на дослідженні значення, функцій, тенденцій розвитку сектора малого і середнього підприємництва. Такі проблеми знайшли відображення у роботах Н. Беха [4], Т. О. Білик [5], В. Бобиля [6]. Свій вклад у вирішення проблем формування ефективного організаційно-економічного механізму функціонування малого підприємництва внесли З. С. Варналій [7], І. Драган [8], О. А. Кириченко [9], М. Хурса [10] та ін.

Незважаючи на глибокі дослідження в цій сфері, певною мірою залишаються поза увагою проблеми державного регулювання малого і середнього підприємництва, створення ефективного та дієвого механізму їх функціонування.

Метою статті є дослідження сучасного стану державного регулювання малого підприємництва в Україні й визначення напрямів його подальшого вдосконалення в умовах конкуренції.

Вклад основного матеріалу дослідження. Найвні теоретичні та практичні уявлення про можливість утвердження суспільної значущості малого підприємництва, формування економічного механізму активізації його творчо-продуктивної спрямованості в економіці не стільки зводяться до пошуку способів затвердження об'єктивних засад функціонування цього ефективного підприємницького сектора, скільки пов'язуються зі знаходженням опти-

мального варіанта дій окремих суб'єктів ринкової системи господарювання в умовах конкурентного середовища. Це і спонукає органи державної влади до постійного законотворення у цій сфері.

Останні зміни до Господарського Кодексу України стосувалися трактування поняття суб'єктів малого підприємництва. Так, суб'єкти господарювання, залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік, можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі й до суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва [1].

Суб'єктами мікропідприємництва є:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами малого підприємництва є:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами великого підприємництва є юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України. Інші суб'єкти господарювання належать до суб'єктів середнього підприємництва.

Прийнятий у 2012 році Закон “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” використовує термінологію, яку визначено для малого і середнього підприємництва в Господарському кодексі, з урахуванням того, що термін суб'єктів малого підприємництва охоплює суб'єктів мікропідприємництва [3].

Відповідно до цього Закону, державна підтримка надається всім суб'єктам малого і середнього підприємництва, які відповідають критеріям, встановленим Господарським кодексом України. Однак, державна підтримка не може надаватися суб'єктам малого та середнього підприємництва, які:

1) є кредитними організаціями, страховими організаціями, інвестиційними фондами, недержавними пенсійними фондами, професійними учасниками ринку цінних паперів, ломбардами;

2) є нерезидентами України, за винятком випадків, передбачених міжнародними договорами України;

3) здійснюють виробництво та/або реалізацію зброї, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, обмін валют;

4) здійснюють надання в оренду нерухомого майна, що є одним з основних видів діяльності;

5) визнані банкрутами або стосовно яких порушено справу про банкрутство;

6) перебувають у стадії припинення юридичної особи або припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця;

7) подали завідомо недостовірні відомості та документи під час звернення за наданням державної підтримки;

8) мають заборгованість перед бюджетом, Пенсійним фондом України, фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування;

9) отримали державну підтримку з порушенням умов її надання або умов щодо цільового використання бюджетних коштів, що доведено в установленому порядку;

10) отримують аналогічну за видами державну підтримку, строк надання якої не закінчився.

Державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва та об'єктів їх інфраструктури включає фінансову, інформаційну, консультаційну підтримку, в тому числі підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку в сфері підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу.

Суб'єкти малого підприємництва можуть самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо вони відповідають вимогам, встановленим Податковим кодексом, і реєструється платником єдиного податку.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності – особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку. Єдиний податок передбачає спрощений облік доходів і витрат, а також заміщає собою сплату й розрахунок певної кількості обов'язкових податків і зборів, які сплачуються в Україні.

Якщо, відповідно до Указу Президента України “Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва” від 1998 року спрощена система застосовувалась тіль-

ки до суб'єктів малого підприємництва за критеріями, які були визначені цим указом, і була елементом державної підтримки малого бізнесу, то з новими змінами, які визначено Податковим кодексом, така система може застосовуватися до всіх суб'єктів.

Суб'єкти господарювання, які сьогодні застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, поділяються на такі групи платників єдиного податку [2]:

1) перша група – фізичні особи-підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню, і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 150000 гривень;

2) друга група – фізичні особи-підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства, за умови, що протягом календарного року відповідають сукупності таких критеріїв:

- не використовують працю найманих осіб, або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб;

- обсяг доходу не перевищує 1000000 гривень.

Дія цього підпункту не поширюється на фізичних осіб-підприємців, які надають посередницькі послуги з купівлі, продажу, оренди та оцінювання нерухомого майна, а також здійснюють діяльність з виробництва, постачання, продажу (реалізації) ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння. Такі фізичні особи-підприємці належать виключно до третьої або п'ятої групи платників єдиного податку, якщо відповідають вимогам, встановленим для таких груп;

3) третя група – фізичні особи-підприємці, які протягом календарного року відповідають сукупності таких критеріїв:

- не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 20 осіб;

- обсяг доходу не перевищує 3000000 гривень;

4) четверта група – юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, які протягом календарного року відповідають сукупності таких критеріїв:

- середньооблікова кількість працівників не перевищує 50 осіб;

- обсяг доходу не перевищує 5000000 гривень.

5) п'ята група – фізичні особи-підприємці, які протягом календарного року відповідають сукупності таких критеріїв:

- не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена;

- обсяг доходу не перевищує 20000000 гривень;

6) шоста група – юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової

форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 20000000 гривень.

Не можуть бути платниками єдиного податку суб'єкти господарювання (юридичні особи та фізичні особи-підприємці), які здійснюють:

1) діяльність з організації, проведення азартних ігор;

2) обмін іноземної валюти;

3) виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів (крім роздрібного продажу паливно-мастильних матеріалів в ємностях до 20 літрів та діяльності фізичних осіб, пов'язаної з роздрібним продажем пива та столових вин);

4) видобуток, виробництво, реалізацію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, у тому числі органічного утворення (крім виробництва, постачання, продажу (реалізації) ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння);

5) видобуток, реалізацію корисних копалин, крім реалізації корисних копалин місцевого значення;

6) діяльність у сфері фінансового посередництва, крім діяльності у сфері страхування, яка здійснюється страховими агентами, сюрвейерами, аварійними комісарами та аджастерами;

7) діяльність з управління підприємствами;

8) діяльність з надання послуг пошти (крім кур'єрської діяльності) та зв'язку (крім діяльності, що не підлягає ліцензуванню);

9) діяльність з продажу предметів мистецтва та антикваріату, діяльність з організації торгів (аукціонів) виробами мистецтва, предметами колекціонування або антикваріату;

10) діяльність з організації, проведення гострольних заходів та деякі інші.

Сьогодні спрощена система оподаткування стала складнішою для застосування суб'єктами малого підприємництва і передбачає сплату більшої величини податків і зборів, ніж це було раніше. А що буде в наступному році?

Висновки. В сучасному законодавстві запроваджено єдине трактування змісту суб'єктів малого підприємництва. Як і раніше, реальний механізм підтримки малого підприємництва міститься в спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності. Однак, під неї підпадає лише певна частина суб'єктів малого підприємництва, які визначаються, насамперед, за обсягами господарського обороту. Інший чинник, за яким визначається категорія малих підприємств – чисельність працюючих, не завжди береться до уваги. Також необхідно зазначити, що застосування спрощеної системи оподаткування та обліку в сучасних умовах дещо ускладнене і потребує спрощення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України : від 16.01.2003 р. № 436-IV : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>.

2. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 р. № 2755-VI : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22. 03. 2012 р. № 4618-VI : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
4. Бех Н. Особливості розвитку та функціонування малого і середнього бізнесу в Україні / Н. Бех // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1(26). – С. 16-18.
5. Білик Т. О. Мале підприємництво: розвиток та прибутковість / Т. О. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 10. – С. 78-84.
6. Бобиль В. Розвиток малого та середнього підприємства як складова соціально-економічної стабільності сучасної України / В. Бобиль // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 3. – С. 35-39.
7. Варналій З. С. Мікрокредитування малого підприємництва : монографія / З. С. Варналій, С. Г. Дрига, Л. Л. Тарангул. – Ірпінь : Київ. ун-т, 2008. – 144 с.
8. Драган І. Побудова ефективної системи підтримки розвитку малого підприємництва / І. Драган // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2006. – № 3. – С. 64-71.
9. Кириченко О. А. Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу в Україні / О. А. Кириченко, К. Г. Ваганов // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 1. – С. 103-119.
10. Хурса М. М. Мале підприємництво: економіко-організаційні аспекти діяльності : монографія / М. М. Хурса. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. – 220 с.